

אספרה שמך לאח

פרשת וארא

כמו כן הקב"ה הפקיד את השמש ואת הירח וציוה; יום וְלַיְלָה לֹא יִשְׁפְּתוּ, והנה יהושע גוזר; שְׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם. ובסך הכל הקב"ה שמח ואומר נצחוני בני, וכך אמרו במדרש⁶ אמר הקדוש ברוך הוא בשעה שאני נוצח אני מפסיד, ובשעה שאני מנוצח אני מרויח, נצחתי לדור המבול ולדור הפלגה והפסדתי, אבל במעשה העגל נצחני משה והרווחתי. כך היו פעם הרבה צדיקים, שבטלו גזרות ושינו מערכות שמים, אבל היום יש הרבה יהודים טובים, נותנים להקב"ה להנהיג את העולם כרצונו, כמו נח הצדיק, הקב"ה רוצה להביא מבול, שיהיה מבול, לא מתערבים.

משה איש האלקים

משה רבינו מיד בתחילת הנהגתו עשה את המוטל עליו, לא נרתע מלשנות גזירות שמים, לא המתין עד שהתחזקה הנהגתו להוציא את בני ישראל ולהוריד להם את התורה, וכדומה, לא ולא, וכמו שפירש"י על הפסוק⁷ הוא מִשֶׁה וְאַהֲרֹן, הם בשליחותם ובצדקתם מתחילה ועד סוף, ולכן מיד בתחילת שליחותו⁸ משה רבינו מדבר כל מה שיש לו לדבר בלי פחד, הוא איש האלקים, הוא בעל הבית, נכון שאם לא היה איש אלוקים, היה נענש על מה שדיבר, אבל משה רועה נאמן, רואה שהמצב של בני ישראל מחמיר, יש כאן גזירה, כעת נמצאים בסוף גלות מצרים, וכמו שהחושך בסוף הלילה מחשיך ביותר⁹ כי בתחילת הלילה יש אור הירח וכוכבים, אבל בסוף, כשמתקרב עלות השחר, הירח שוקע, והכוכבים נכנסים, והמזלות הולכים להם, ואז שורר חושך מוחלט, ואין חושך גדול מזה, כמו כן סוף הגלות הם הצרות הכי גדולות, ולכן כשמשה רבינו בא לפרעה בשליחות ה', ואמר; פֹּה אָמַר ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיָחֲזֵרוּ לִי בְּמִדְבָּר, כיון שהתחיל השחר לעלות, נהיה חושך, פרעה מתעצבן ומצוה; לֹא תֵאֱסָפוּן לָתֵת תְּבָן לְעַם גּוֹי תִּכְבְּדוּ הָעֶבְרָה עַל הָאֲנָשִׁים גּוֹי וּבֵאֵמַת¹⁰ נגזרה הגזירה שימשיך חושך וקושי שעבוד הזה עד עת הגאולה, אבל משה רבינו לא הסכים, לא נרתע מלדבר דברים קשים, ואמר לה' יתברך; לָמָּה הִרְעִיתָה לְעַם הָאֵלֶּה? וכיון שמשה רבינו אמר כך, **בטלה הגזירה!** לא רק שחזר למצב הקודם, אלא מיד בתחילת המכות התבטל השעבוד.

וידבר אלקים אל משה

השם יתברך, אבינו, אב הרחמן, רוצה להוציא את בני ישראל ממצרים טרם הגיע זמן סיום גזירת הגלות, מְדַלֵּג עַל הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבְעוֹת, זקני ישראל שמעו כי ה' פקד אותם וראה בעינים, ה' מצטער בצערם, וְיִתְקַצֵּר נַפְשׁוֹ בְּעַמְל יִשְׂרָאֵל, ה' יתברך לא יכול לסבול ולראות שבניו מצטערים, ממנה את משה רבינו להיות הגואל, דוחק בו למרות סירובו, לבשר את בני ישראל על ישועתם הקרובה, ולהתרות בפרעה כשהוא יצא המִיָּמָה, והכל מתנהל כפי התכנית שקיבל משה בנבואה שכך עתיד להיות, בני ישראל מאמינים, פרעה מכחיש, אך כעת מה קרה; השם יתברך מדבר עם משה רבינו במדת הדין, המנהיג החדש, שעדיין לא עברה חצי שנה מאז שהתמנה בראש חודש ניסן במראה הסנה, והנה השם יתברך מדבר עמו בתקיפות, ומדוע? כי הקשה לדבר אל ה' ואמר; לָמָּה הִרְעִיתָה לְעַם הָאֵלֶּה, לָמָּה אָה שְׁלַחְתָּנִי, וּמֵאֵז בְּאֵתִי אֶל פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הַרְעָה לְעַם הָאֵלֶּה וְהִצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ. ובאמת לא מובן למה דיבר כך? וכי כך מדברים למלך מלכי המלכים.

מה עדיף, יהודים טובים או צדיקים.

כתוב² בספרים שפעם היו צדיקים, והיום יש יהודים טובים, פירושו, שכשהקב"ה גוזר גזירה התפקיד של הצדיק לבטל את הגזירה, כמו שאמרו חז"ל³ שהקב"ה אומר; אני מושל באדם, ומי מושל בי, צדיק, שאני גוזר גזירה וצדיק מבטלה, זה תפקידו של הצדיק, לבטל גזרות, לא לחינם בכה הקב"ה⁴ בפטירתו של משה ואמר; מִי יָקוּם לִי עִם מְרַעִים מִי יִתְיַצֵּב לִי עִם פְּעֻלֵי אֲנֹן, הכוונה איזה צדיק יקום כעת אחרי משה, לבטל את גזרותי שאני גוזר להביא על מרעים ועל פועלי און, ואכן פעם היו צדיקים שהיו מבטלים גזרות, כמו שהיה בחטא העגל - הקב"ה אמר; וְעַתָּה הִנִּיחָה לִי, וְיָחַר אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָדוֹל. אבל משה רבינו לא הסכים לזה ואמר; אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אֵין מִחֲנִי נָא, עד שלבסוף נתרצה ה' ואמר; סַלַּחְתִּי כְּדָבָרְךָ:



6 פסיקתא סיא
7 ד"ר
8 זמר דף כיב
9 שוחר טוב נ"ב ד"ה ד"א אילת
10 אור החיים נ"ו א"ז

1 לשון הפסוק; שופטים י' ט"ז
2 בוצינא דנורא ערך צדיק און ליג ובהגרות בשם סאמר מרדכי חיב צג און ד'. והגשיר שלון הסוחר פ.
3 בעשר ר' דודל סאלנער, וראי ספדיגורא.
4 טועד קטן ט"ז:
5 טועד יג. והפירוש שזכר בספר עמודי חיים לר' חיים פלאגי בתחילת דרוש א' להספד עמוד קמב:
6 תהילים צ"ד

אספרה שמך לאח

פרשת וארא

דבר אתו משפט

אמר לו הקדוש ברוך הוא; חבל על דאבדין ולא משתפחין, הרי כמה פעמים נגליתי לאברהם, יצחק ויעקב ב"אל שדי", ולא הרירו על מדותי, ולא אמרו לי, מה שמד? אמרתי לאברהם, "קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה, כי לך אתגנה", חפש מקום לקבר את שך ולא מצא, עד שקנה בארבע מאות שקל כסף, ולא הררה על מדותי, אמרתי ליצחק, "גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך", חפשו עבדי מים לשתות ולא מצא, עד שעשה מריבה, שנאמר, "ויריבו רעי גר עם רעי יצחק לאמר לנו המים", ולא הררה אחר מדותי, אמרתי ליעקב, "הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתגנה", חפש מקום לנטע אהלו ולא מצא, עד שקנה במאה קשיטה, ולא הררה על מדותי, ולא אמרו לי, "מה שמד"? ואתה אמת לי בתחלה, מה שמד, ועכשיו אתה אומר לי, "והצל לא הצלת את עמך", לכן "עתה תראה אשר אעשה לפרעה", במלחמת פרעה - אתה רואה, ואי אתה רואה - במלחמת שלשים ואחד מלכים.

ארבע כוסות

כנגד ארבעה לשונות גאולה, תקנו חכמים ארבע כוסות יין בליל הפסח,¹² ולמה דוקא ארבעה כוסות של יין, הרי העיקר הוא שיהיה במספר ארבע, אם כן מדוע לא תיקנו שיקח למשל ארבע תפוחים מדוע דוקא יין? כי הארבעה לשונות של גאולה בתורה אין זה סתם מספר שנכפל בארבע לשונות, אלא הם ארבעה סוגים של גאולה וכל לשון הוא גדול מחבירו, והוצאתי ואחר כך והצלת, הצלה זו יש בה תוספת שמחה, אחר כך וגאלתי שהיא עוד שמחה, כי הרחיק אותנו מהם, עד ולקחתי שזכינו שהקדוש ברוך הוא לקח אותנו, ולעתיד לבוא¹³ כשמשנה רבינו יכניס את כל יוצאי מצרים שמתו במדבר לארץ ישראל ויהיה גאולה שלימה נשתה תוספת כוס חמישי, לכן תיקנו דוקא כוסות של יין, שהרי באכילת תפוח עיקר ההנאה של האדם הוא בתפוח הראשון, ואחר כך הנאתו מתמעטת, הראשון טעים, השני לא כל כך טעים, השלישי והרביעי כבר לא רוצה לאכול, ואם כן אין מוסיפים שמחה מה שאין כן ביין כל מה שמרבה לשתות מרבה שמחה, יין ושמח לבב אנוש, כוס אחד נותן מעט שמחה כוס שני מרבה שמחה, כוס שלישי רביעי מרבים עוד יותר שמחה, ממש כארבע לשונות

מלך במשפט יעמיד ארץ

ממש מזעזע לשמוע כאלו מילים, מדוע אמר לו כך, הרי סך הכל משה דבר לטובת בני אל חי, ואם היה כאן חלילה איזה חטא בדיבורו, מדוע באמת לא כתוב שמשנה רבינו חזר בתשובה והתחרט על דיבורו? אלא התשובה היא,¹¹ מלך במשפט יעמיד ארץ, בפני צבא מעלה צריך להיות הכל ביושר ובמשפט, אבל מי לא זוכר את הזוהר הקדוש שאומרים לפני תקיעת שופר, ואף על גב דקדשא בריך הוא רחים לה לדינא כמה דאת אמר פי אני ידך אוהב משפט, נצח רחמינו דבנוי לרחמינו דדינא. פירוש - אף על פי שהקב"ה אוהב את הדין, אבל אהבתו לבניו מנצח וגובר על הכל, ולכן מיד אחרי שכתוב, וידבר אלוקים אל משה, שדיבר אתו משפט להרגיע את צבא מעלה, אמר לו מיד בסוד ובחשאי רק אליו ויאמר אליו אני ה', עמך אני ברחמים, ואכן אחרי כל התוכחות שה' הוכיחו על דבוריו, עוד באותו דיבור, הקב"ה ממשיך ואומר בשורות טובות והבטחות גדולות לבני ישראל.

משה רבינו בבשורת הגאולה

ה' יתברך ציווה למשה לבשר את בני ישראל, בבשורת הגאולה, בשבוע שעבר למדנו שאמר להם רק שה' רואה בצערם וזוכר אותם, ורוצה להעלותם לארץ

12 רבב ו' ד'

13 רבינו בחיי, ספורנו.

14 זתר כז:

15 רבבות אפרים ח' סי' תקי'

16 חידושי ר' יוסף נחמיה, וליקוטי יהודה שבת הגדול ד"ה ארבע כוסות כבמחה

11 קול שמתה מר' בונים מפרשישחה

אספרה שמך לאח

פרשת וארא

הנהרות את השמים ואת הארץ ברא, את הכול ברצונו עשה, ואת הכול ברצונו מנהיג, אין דבר נסתר ממנו, אף במעמקי הארץ ואף בתחתית הים את הכול ברא, רואה ומנהיג, ואנחנו וכל הנבראים, בעלי סוף גבול וקץ, אבל אלוקינו חי וקים, אין סוף ולא גבול וקץ לו, ומרוב גדלות אין סופיותו אי אפשר לשום נברא להשיגו, הפעולה והחכמה אשר יבין הילד, כולם יודעים שפעולה וחכמה קטנה ילדותית היא, כמדת מוח הילד וחכמתו, ואף את אשר ישיג איש גדול, נדע שרק אנושי היא, ומוגבלת כמידת מוח האיש וחכמתו, אבל אלוקינו א-ל רם ונשא, כל חכמי העולם עם מלאכי עליון לא ישיגוהו והיא גדלותו, אף את מעשיו במרום עם פעולותיו אשר בארץ לא נדע והיא תפארתו, ראה נא בני הלא ד' אלוקי ישראל מלא את כל העולם, ואין פינה ולא זווית אשר לא ימלא אותן, וגם כעת כאשר אנו מדברים שיחנו, הוא יתברך נמצא לפנינו, ואיך זה שלא נראהו, הלא בקרבי ובקרבת הקדוש ישראל יש, ואיך זה לא נכירנהו, האפשר לאיש בשכלו האנושי להשיג זאת?

וידעתם כי אני ה'

רק אחת מוטל עלינו, להאמין בו יתברך, ובלי שום חקירות והתחכמות, לשמור דרך ד' חוקיו ומשפטיו כפי אשר ציווה אברהם אבינו ליצחק, יצחק ליעקב ויעקב לבניו, ובניו לבניהם אחריהם עד לנו. אשריך בני שאתה מבני ישראל בני ד', הִיָּה שמח, אשר לעבדו זכית, אף אם ראית את אכזריות המצרים על בני ישראל, המבזים אותם וממררים את חייהם, חס וחלילה אל תהרהר בלבך לשאול, למה זה לא ירחם ד' עלינו, ולמה זה מלך כל הארץ יעזוב את בניו בני ישראל, כל כך להפקר ולבזה, ולמה לא ישמיד כהרף עין את האכזרים הרשעים האלו, האם חסר לו רעם להרעים, או האם אפסו בשמים ברקים לשרפם ולעשותם אפר, אל תהרהר ואל תשאל! אף אם תראה איש אשר הולך כל דרכיו בדרכי ה', ובכל זאת מתייסר אל תאבד את עולמך בני, ואל תהין להרהר אחר מעשי הקב"ה, כי הקב"ה הוא הרחמן הכי גדול, והכל יכול לעשות כרצונו, מה יקשה לו ומי יכול לעצור נגדו הוא יתברך אין סוף, ואף רחמנותו ויכולתו אין סופיות הן, וכל שאלתך היא רק כפי מדת דעתך, שאין דעתך מבינה זאת למה לא ריחם עד עתה, וכפי שאמרת, דעתך ודעתנו הם רק אנושיות, אבל אלוקינו הוא אין סוף, וזאת היא מגדלותו מה שאי אפשר לנו להשיגה.

א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא

אדרבה גם בשעה שאתה רואה את כל צרותינו וחרפותינו אלו, תכנע לפני ד' ותאמר; צדיק יִדְוֶךָ בְּכָל

של גאולה שכל לשון מוסיף עוד שמחה לכך תיקנו ארבע כוסות של יין ולא ארבע פירות וירקות.

ההתרגשות

אי אפשר לתאר¹⁷ איזה רושם עשתה ביאת משה רבינו ואהרן הכהן על ישראל, בבשורת הגאולה במצרים, איך דברו אז בבתי ישראל מזה, וילדי ישראל פקחים התמימים, כמה וכמה שאלות היו להם, כששמעו שמעבדות כזאת יצאו לחירות, ואכן אף אחר יציאת מצרים הזהירה התורה על ילדי ישראל ועל שאלתם ולתת לכל אחד תשובה כפי שאלתו, כפי שגם אז קפחו את הוריהם בשאלות שונות, כולם התעוררו לחיים שמחים, זה עם זה מדבר, וזה עם זה משית, וכלם בשמחה גדולה, האיש בא אל ביתו ומספר לאשתו ולבניו את הגדולות והנפלאות אשר שמע ואשר ראו עיניו, ומדברים ומציירים לפניהם איך תראה יציאתם ממצרים, ובמה יכינו עצמם לדרך.

תם מה הוא אומר; מה זאת?

ויש אשר בפחד ישאל ילד תמים; אבא, אמא, ואיך זה נצא ממצרים הרי הנוגש המצרי יכה אותנו? זכור נא אבי כאשר רק התרשלת אז לקום, איך הכה אותך הרשע הזה, כמה שבועות חלית אחר זה, כמה לילות התגוללת ביסוריך, אני מפחד! ויגער בו אביו לאמור; היכול יוכל הנוגש להרע לנו בשעה שעלה ברצון ד' לגאלנו? בכה הילד התמים והוסיף לשאול; ואיך זה התאפק ה' מבלי הושיע אותנו עד עתה מצרותינו הכל כך רעות? זכור נא כאשר מיעכו הרשעים את חברי בן שכנו בבנין על אשר לא השלים אביו את סכום עבודתו היומית, זכור נא אבי כשכל גופו היה כבר בנוי בתוך החומה ורק פיו היה עוד לחוץ, - הוי - כמה צעק על משא הלבנים והטיט שעליו, - אוי ואבוי לי עליך חברי היקר - בכוחותי האחרונים צעק אל אביו ואל אמו; - הצילו נא הצילו - כי אני לא יכול לסבול יותר, גם אותי קרא אז בייסוריו, מה איום היה כשנתנו את הלבנה האחרונה עליו, ומוחו התפוצץ ומת, אם לא שחטפה אמי אותי אז משם הביתה, כי אז הייתי מוכן לתת נפשי תחת נפשו, ואותי ימעכו בבנין תחתיו, ולמה לא ריחם ד' עלינו? ויבך הילד בכי גדול.

בזכות נשים צדקניות

ותיקחהו אמו שהיתה מנשים הצדקניות במצרים אל חיקה, וְתִשְׁקֶהוּ ותאמר לו; שמע בני חביבי, שמע נא אל נא תבכה יקירי, הלא מילדותך למדתי אותך לדעת שה' אלוקי ישראל הוא האלוקים, את הימים ואת

אספרה שמך לאח-

פרשת וארא

כך אתם ילדים משתוקקים לגאולתו ולתורתו, צריכים אתם להתנהג באופן שתהיו ראויים אליו יתברך, לישועתו ולתורתו, וכולם פה אחד, האב, האם, הבנים והבנות, מקבלים עליהם להתחיל מעתה בהנהגה טובה וישרה שיהיו ראויים ליום המקווה.

הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה

כאשר¹⁸ צוה השם את משה, לדבר בעצמו אל בני ישראל, עשה כן, ולא שמעו אליו, אמנם בפעם הראשונה האמינו במשה כשאמר להם פקוד פקדתי כמו שכתוב ויאמן העם, אבל אחר כך כשבא אל פרעה גזר; תִּכְבַּד הָעֶבֶדְהָ,¹⁹ לכן כששב שנית אל בני ישראל אף שאמר להם טובות גדולות שאמר השי"ת והוצאתי והצלתי לא שמעו אל משה, מִעֲבֹדָה קָשָׁה, פירושו בגלל שאמר פרעה תִּכְבַּד הָעֶבֶדְהָ, אחר כך ה' צוה את משה שוב שיבא אל פרעה בעצמו, ויצוה אותו לשלחם, אז ענהו משה, הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעֲה וְאִיךָ עֶרְל שְׁפֵתַיִם, ענהו הקב"ה שהוא ביחד עם אהרן ילכו לדבר אל העם ואל פרעה, חשב משה שכוונת ה', כי שניהם יתנבאו בכל האותות, ושניהם יבאו אל בני ישראל ואל פרעה, אבל מספיק שאחד מהם ידבר, כי כן דרך כל שני שלוחים שהאחד ידבר והשני שותק, לכן התרצה בזה כי חשב שאהרן ידבר. אבל אחר כך אמר לו השם יתברך, אני ה' שנגלית לך לבדך בסנה לדבר בשמי הגדול, ולכן אתה בעצמך תדבר אל פרעה מלך מצרים את כל אשר אני דובר אליך, אתה תדבר את כל הדברים, לך יהיו כל הדברות, לא לאהרן, אותך עשיתי שליח אל פרעה, כששמע משה רבינו והבין, שהוא יהיה העיקר, ואהרן יהיה הטפל, בענוותנותו הגדולה ענה משה שוב פעם ואמר הן אני ערל שפתים; אך חזקה עליו מצוות השם שאמר אליו ראה נתתיך אלהים לפרעה, אתה תבוא לפניו עם אהרן, ושם תצוה את אהרן מה לומר לו, ולא ישמע פרעה דבריך, ואהרן ישמיע את דבריך בשליחותך, כמו שהאלקים מצוה לנביא, והנביא משמיע דבריו ומוכיח בהם.

עקב ענהו ויראת ידוד עשר נכבוד וחיים

בשעה²⁰ שאמר משה לפני הקדוש ברוך הוא הן אני ערל שפתים, נזדעזעו כל בריות שבעולם ואמרו, ומה משה שהוא עתיד לדבר עמו שכינה במאה ושבעים וחמש מקומות, והוא מבאר כל אות ואות, וכל דבר דבר, וכל פסוק ופסוק שבתורה בשבעים לשון, הוא

דִּרְכָּיו וְחֻסִּיד בְּכָל מַעֲשָׂיו, רק את לבך שפוך לפניו שירחם עלינו, וראה נא גם ראה יקירי, זה קרוב למאתים ועשר שנים אשר היינו שקועים במצרים וכבר שמחו מצרים עלינו ואמרו; אבדה מהם כל תקוה עד עולם, עבדיהם נישאר, ותחת שבטיהם נגנע, אבל יושב בשמים ישחק, וכשעלה עתה ברצונו יתברך, שלח את נביאיו הקדושים, משה ואהרן בני עמרם לגאלנו מעבדות לחירות, משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול.

ולקחתי אתכם לי לעם

ולא מתחת השוט לבד של המצריים ולא רק מתחת גרזן הרשעים יגאלנו, אך גם מן זוהמתם ואשפות עצמותם יעלנו, את רוע מידותיהם וכל טומאת נפשם וגופם, הגרועים מהעכברים והנחשים, מעצמנו ינער ואותנו יטהר, ועוד הבטיח ד' לנו, שבעצמו יבא אלינו משמי השמים, ואת תורתו הקדושה אשר בשבילה את כל העולמות ברא, לנו יתן, ובה כולנו נתקדש, כי הלא בניו בני ד' אנו, ואי אפשר לנו להתנהג כפי שירצה האיש וכפי שיבין כל אחד בשכלו האנושי, רק כאשר ירצה ויבין האלקים עלינו לעשות, לדבר, ולחשוב, אף לרצות, ד' קדוש ואנחנו עם קדוש נהיה.

והייתי לכם לאלקים

ומה מאוד הפליאה בשורה זו לפעול בילדים, ילדי ישראל, לא אותם הילדים הם כבר, אשר עיניהם מפיקות פחד ובהלה, לא אותם הנדהמים השתקנים הם, אשר כעזובים יסבבו ידיהם כאילו מדולדלות, וכל גופם הרך לקול עלה נדף כולו יתכווץ, ילדים חיים נעשו וכל אחד לבית חברו רץ וחברו לחברו, ובחיפזון מתקבצים יחד בבתיים ובשווקים, ואלו אל אלו מספרים את אשר ספרו להם אבותיהם, ומהם אשר בקולם המצלצל על חבריהם נצחו לאמור; כן, ד' אלקי ישראל יבוא אלינו, - אני אכיריהו תחילה - זכורני עוד כשהייתי במדבר לבדי ומלאך ד' האכילני והשקני, ושוב רצו אל בתיהם, ושאלו; אבא, אמא, ומתי יגאלנו? מתי יבוא ד' אלינו בתורתו? למה לא בא היום? אני רוצה להיות בן להקב"ה, כל אשר יאמר לי וכל אשר יצונוי אעשה.

זה ידוד קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו

ויענו לו אביו ואמו; הלא אמרנו לך בננו, שאנו איננו יודעים מאומה ולא ברשותנו אנו, רק ברשות הקב"ה ולרצונו אנו בטלים, ומתי שיעלה ברצון לפניו יעשה, ואנחנו צריכים לחכות לו ולהתפלל אליו, אבל אם כל

18 רמב"ן ר"ד

19 אורח לחיים

20 אומות דרבי עקיבא את צ"ד

אספרה שמך לאח

פרשת וארא

יהו מזיקין אותו, וכשבאו משה ואהרן נתקבצו כולם וסובבים ומלחכין רגליהם והתחילו ללוותם עד שבאו לפני פרעה וכל מלכי מזרח ומערב כשראו אותם נפל פחדם עליהם וזיע ורתת וחלחלה אחז לפרעה ולכל היושבים לפניו והסירו כתריהם מעל ראשיהם והשתחוו להם. באותה שעה הוצרך פרעה לנקביו [כנראה לא לפי התכנית, אונס רחמנא פטריה] ונכנס לבית הכסא ונזדמנו לו שנים עשר עכברים והיו נושכים אותו בכל צד מושבו, וצעק צעקה גדולה ומרה עד ששמעו קול צעקתו גדולי המלכות ואח"כ חזר וישב על כסאו ונתחזק לבו.

רְשַׁע יִרְאָה וְכַעַס שְׁנֵי יַחְרֵק וְנָמַס

פרעה התבונן וראה כאן דבר מוזר, וחשב לעצמו מדוע הזקן הזה משה שהוא שליח הראשי הוא ערל שפתים, והשני אהרן מתרגם את דבריו, ²⁴ אז נזכר פרעה בסיפור ישן לפני הרבה שנים, היה אצלו תינוק קטן שקראו לו משה, ולקח מעל ראשו את העטרה ועל פי עצת היועץ להביא גחלים נעשה ערל שפתים, ובוודאי זה הוא האיש הזה והוא יקח ממני את המלוכה כפי שאמרו האצטגנינים, פרעה חרק בשיניו כעס והתעצבן, למה לא הרג אותו אז כשהיה קטן, אבל ה' שמר על משה ולא יכל לעשות לו כעת כלום.

אֲשֶׁר בְּמֵאֲמָרוֹ בָּרָא שְׁחָקִים. וּבְרוּחַ פִּי כָל צָבָאָם.

כפי שניבא לו הקב"ה למשה אכן פרעה הקשיח את ליבו, ובכן אמר להם פרעה מי שלחכם אצלי? אמרו לו אֱלֹקֵי הַעֲבָרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לְאֹמֵר שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיַעֲבֹדְנִי בְּמִדְבָּר. השיב פרעה ואמר להם; מה שמו של אלקיכם, וכי כח וגבורה יש בו? וכי גדולה ומלכות יש לו? בכמה מדינות בכמה ארצות בכמה עיירות הוא מולך? כמה מלחמות עשה ונצח, כמה מדינות כבש? כמה עיירות לכד, כמה חיילות ופרשים ורכב ושלישים יש עמו בצאתו למלחמה? אמרו לו; כחו וגבורתו מלא עולם, קולו חוצב להבות אש, דבורו מפרק הרים, כסאו שמים, וארץ הדום רגליו, קשתו אש, חציו שלהבת, רומחו לפיד, מגינו עננים, חרבו ברק ולא ברזל. יוצר הרים וגבעות, בורא רוחות ונשמות, עושה שלום בין אש למים, בורא שמים בלא כלום, בדבורו, רוקע הארץ בשיחתו, יוצר בראשית בחכמתו, צר את העובר במעי אמו, מכסה שמים בעבים ומוריד טל ומטר במאמרו ומצמיח אדמה, זן ומפרנס כל העולם מקרני ראמים עד ביצי כנים, ממית ומחיה בכל יום.

מרב ענוה אומר לפני הקדוש ברוך הוא הן אני ערל שפתים, אנו על אחת כמה וכמה! ובזכות שאמר משה הן אני ערל שפתים זכה לבסוף בשעת מתן תורה להיות שליח בין ה' לישראל, כמו שנאמר אנכי עומד בין ה' וביניכם שאפילו המלאך מטטרון לא היה יכול לעמוד בזה. אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה אומר כי כבד פה וכבד לשון אנכי חייך אני נותן לך פתחון פה ומענה לשון, יותר מכל באי עולם, שכל חדרי תורה וכל גנזי חכמה שיש לי במרום לא יראו אלא על ידיך, וגלה לו הקדוש ברוך הוא גנזי חכמה שיהא רואה בחכמתו כל סדרי בראשית, והפקידו הקדוש ברוך הוא למשה על כל ישראל ועל כל גנזי התורה, ועל כל גנזי חכמה ועל כל גנזי תבונה, ועל כל גנזי מדע, ועל גנזי גן עדן ועל כל גנזי חיים, והראהו כל חמודות שבעולם הזה וכל חמודות שבעוה"ב. וכיון שראה הקדוש ברוך הוא איך נחה דעתו של משה, אמר לו אהרן אחיך יהיה תורגמן שלך לפני פרעה, אתה דבר לו בשמי בפני פרעה הרשע, והוא יעמוד לפניך וידבר אליו, ובאותה שעה נפתחו לו למשה דלתי דיבור ופתחי שיחה והיה משה מוצא פתחון פה ומענה לשון, יותר מכל באי עולם.

כִּי יַדְבֵּר אֲלֵכֶם פְּרַעֲה לְאֹמֵר תָּנוּ לָכֶם מוֹפֵת

כיון ²¹ שהלכו משה ואהרן אצל פרעה, אמר להם הקדוש ברוך הוא, טרם תלכו אצלו אני כבר אומר לכם מה שהוא עתיד לעשות ולשאול אתכם, פרעה ידבר אליכם ויבקש ממכם אות ומופת, ובכן היו זהירים לעשות כמו שאני מצוה אתכם, וכיון שהלכו אצל פרעה, ²² והיו שבעים סופרים יודעי שבעים לשון, עומדים לפני פרעה הרשע, וכיון שראו את משה ואת אהרן שהם דומין למלאכי השרת, ורום קומתן כארזי לבנון, וגלגל עיניהם דומין לגלגלי כוכב הנוגה, וזקנים שלהן כאשכולות תמרה, וזיו פניהם כזיו החמה, ומטה האלקים בידם שחקוק עליו שם המפורש, ומדבור פיהם יוצאים שלהבות, מיד נפלה עליהם פחד ורעדה אימה וזיעה ורתת, והשליכו קולמוסיהם מידם ואגרותם מעל שכמם ונפלו על פניהם לפני משה ואהרן, והיו משתחווים להם.

ארמון המלוכה

ארבע ²³ מאות פתחים היו לפלטרים של פרעה ועל כל פתח ופתח אריות ודובים וחיות רעות ולא היתה בריה יכולה ליכנס שם עד שהיו מאכילין אותם בשר שלא

21 תנחומא י"ב

22 אומות דר' עקיבא

23 ילקוט ששעוני קי"א ק"א את ספד

24 שליה תורה אור. בביאור ראה נתיחך אלהים לפרעה

אספרה שמך לאח.

פרשת וארא

עצמם אינו פלא, ובכן אני רוצה שתעשו כאן כזה דבר שגם בעיניכם יהיה פלא, תנו לכם מופת! מיד וישלך אהרן את מטהו, והמטה נהפך לתנין, אותה שעה²⁹ התחיל פרעה משחק עליהם ומקרקר אחריהם כתרנגולות ואומר להם, כך אותותיו של אלקיכם בנוהג שבעולם בני אדם מוליכין פרקמטיא למקום שצריכין להם, כלום מביאין מורייס לאספמיא, דגים לעכו, אין אתם יודעין שכל הכשפים ברשותי הן, מיד שלח והביא תינוקות מבית ספר שלהם ועשו אף הם כך, ולא עוד אלא קרא לאשתו ועשתה כך, שנאמר ויקרא גם פרעה מהו גם שאף לאשתו קרא ועשתה כן, ואפילו התינוקות של ארבע וחמש שנים קרא ועשו כן.

וַיְשַׁלְּכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִים

הנה כידוע במעשה המכשפים יש גם הרבה שקר עושים דברים נפלאים למראית עין בלבד, כפי שמסופר³⁰ בגמרא על אחד האמוראים שקראו לו זעירי שנקלע לאלכסנדריא של מצרים קנה שם חמור וכאשר בא להשקותו מים, התגלה האמת כי הכשפים מתבטלים כשמגיעים לנהר וכדו' ולכן הפך החמור ללוח של גשר, וזעירי חזר למוכר לבקש את כספו, אמרו לו המוכרים, לאדם אחר לא היינו משיבים את הכסף, וכי יש מי שקונה פה דבר, ולא בודק אותו על ידי מים, וכך ישנן הרבה סיפורי שקר של כשפים, אבל כאן³¹ התורה מעידה שעל ידי הכישוף הם נעשו ממש תנינים, ובכל זאת גבר עליהם מטה אהרן.

וַיְבַלַּע מִטְּהָ אֶהָרֹן אֶת מִטְּתָם

והנה³² תנינו של מטה אהרן הרים את ראשו ופתח את פיו לבלוע את תניני מטות המכשפים, ענה בלעם הקוסם, ואמר; כבר מימי קדם היה הדבר הזה אשר יבלע תנין את רעהו וכן יבלעו דגי הים איש את רעהו ועתה השיבהו נא למטה כבראשונה ונשיב גם אנחנו את מטותינו כבראשונה והיה אם יבלע מטך את מטותינו וידענו כי רוח אלקים בך, ואם לא, יודע בזה כי מכסף אתה כמונו, וימהר אהרן וישלח ידו ויחזק בזנב התנין ויהי למטה בכפו, ויעשו גם הם החרטומים כן במטותם ויחזיקו איש בזנב תנינו ויהיו למטות כבראשונה, והיה בשוכם למטות ויבלע מטה אהרן את כל המטות של המכשפים,³³ שהיו כל כך רבים כדי לעשות מהן עשרה חבילות, ולא נתעבה המטה וכל מי שרואה אותו היה מכירו ללא שינוי, ואומר זה מטה

הָרֶבֶץ בְּתוֹךְ יְאֲרֵיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֲרֵי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי

השיב פרעה ואמר להם איני צריך לו לכלום, שאני בראתי עצמי, וכך אמר להם, אתם אומרים כי הוא מוריד טל ומטר, הי, כבר יש לי נילוס, נהר שיוצא מתחת עץ חיים ומימיו מתברכין, ועל ראשי מימיו משוכין ויוצאין פרי גן עדן שכל פרי ופרי, משאו שני בני אתונות וכל האוכל ממנו טועם בכל אחד ואחד שלש מאות מטעמים.

אֵךְ אֲוִלִים שְׂרִי צַעַן חֲכָמִי יַעֲצֵי פְרַעְהָ עֲצָה נִבְעָרָה

שוב אמר להם פרעה למשה ואהרן המתינו לי עד שאביא ארון של כתבים, שכל אגרות מלכי בראשית ורוזני תבל שמעולם כתובות בתוכן, ואתן אותם לסופרים לקרוא את כולן בשבעים לשון, שמא אמצא בה אגרת אחת בשם אלקיכם, שאי אפשר להיות שמעולם לא שלח לי אגרת שלום ולא ספר ברכה. מה עשה פרעה שלח ופתח כל דלתי גנאי ספריו שמימי בראשית, והביאם לפני משה ואהרן, וקרא לשבעים סופרים יודעים שבעים לשון כל אחד ואחד לקרות לפניהם בשעה אחת, וכיון שראה שלא נכתב בהם שמו של הקדוש ברוך הוא, אמר; איני מכיר את אלקיכם, לא הוא ולא שמו לא כוחו ולא גבורתו.

אֵיךְ תֹאמְרוּ אֶל פְּרַעְהָ בֶן חֲכָמִים אֲנִי בֶן מַלְכֵי קְדָם:

באותה שעה אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע! אתה אומר לשלוחי איני יודע כח וגבורה של אלקיכם, הריני מעמידך בשביל דבר זה שאמרת, ואודיעך כחי וגבורתי למען תספר כבודי בכל העולם. מה עשה פרעה הרשע באותה שעה שלח וקרא את כל חכמי ארץ מצרים ונבוני תבל ואמר להם כלום שמעתם שם אלקיהם של הללו! אמרו; כך שמענו מעולם שבן חכמים הוא, בן מלכי קדם. באותה שעה אמר להם הקדוש ברוך הוא משמי מרום שוטים שבעולם! אתם קראתם עצמכם חכמים ולי בן חכמים, הרי אני מאבד את חכמתכם ואת בינתכם.

תְּנוּ לָכֶם מוֹפֵת - וַיְשַׁלַּךְ אֶהָרֹן אֶת מִטְּהוֹ - וַיְהִי לְתַנִּין

מופת פירושו דבר פלא שאינו בחק הטבע אמר פרעה למשה ואהרן;²⁸ תנו לכם מופת, הנה אני מכיר כשפים שעם זה עושים דברים נפלאים, אבל זה לא פלא רק למי שאינו יכול לעשות את זה, כי בעיני המכשפים

29 רבה ס' ו'
30 טהורין ס"ז
31 זתר כת.
32 ספר הישר
33 רבה ס' ד'

25 יחזקאל כ"ט
26 יסעיהו י"ט י"א
27 יסעיהו י"ט י"א
28 זחוב ישראל בשם הרה"ק ר' אליסלך

אספרה שמך לאח

פרשת וארא

³⁸פתאום תופס אותו משה רבינו, ומתחיל לדבר עמו, אומר לו פרעה הניחני שאעשה צרכי ואחר כך אדבר עמך, צחק משה ואמר כלום יש אלוה שיעושה צרכיו.

וַיֵּץ אֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פְרֹעֹה וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו

בינתיים נעשה כבר מהומה, המצרים שמעו וויכוחים, קולו של פרעה נשמע באזור, עבדיו הגיעו, רואים את משה ואהרן עם פרעה, סיפור ממש לא נעים, השקר התגלה, פרעה עושה צרכיו, הוא לא אלוה, אם כעת כבר התפכחו הטיפשים ויכלו לחשב כמה זה אחד ועוד אחד, הבינו גם שפרעה לא ברא את עצמו, אבל נשאר להם עוד דבר אחד וזה כבר קשה להבין דבר מתוך דבר, הרי פרעה מספר להם לא רק שהוא ברא את עצמו אלא שגם ברא את ³⁹הנילוס, ואולי זה לא מספיק מופרך, לזה הגיע כעת מכת דם, כעת לעיני פרעה ועבדיו לקח אהרן את המטה בציוויו של משה והכה את היאור לעיניהם, ובבת אחת הכל נהפך לדם, ולא סתם מים אדומים אלא ⁴⁰דם רותח; דָם נָאֵשׁ וְתִמְרוֹת עֶשֶׂן.

וַיִּהְיֶה כָּל הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְדָם:

איך מסתגלים למכה, הרי לא ייתכן שבע ימים בלי לשתות מים, ובכן תחילה ⁴¹היו המצריים וישראל ממלאים את חביותיהם מים כאחת מהנילוס, הייתה החבית של ישראל מלאה מים, וחבית של מצריים מלאה דם, ביקש המצרי מהיהודי והתחילו למלאות בספלים יחד, חשב המצרי שבכמות קטנה זה יצליח אבל לדאבונם, היה הספל של ישראל מלא מים, וספל של מצרי מלאה דם, חזר ואמר המצרי לישראל נמלא אני ואתה בספל אחת ונשתה בספל אחת, והיהודי בטובו מסכים גם לניסיון הזה, והיו שניהם כאחד שותים מהספל, והיה ישראל שותה מים, ומצרי שותה דם, ⁴²ולכן על ידי מכת דם העשירו בני ישראל כי היו מוכרחים לקנות מים מהיהודים, כי לא רק היאור הפך לדם אלא בכל מצרים באגמים ובנהרות, במקומות המכובדים למלכים ועד בתי כסאות, כל אסיפת מים היה דם, אפי' מה שמצרי רוקק היה דם, ולא זה בלבד אלא גם כוח המים ⁴³שנמצא בתוך העצים והאבנים נעשה דם, ⁴⁴וכשהיה המצרי מתיישב עליהם היה מקלקל את בגדיו

אהרן. פרעה רעד מפחד וחשב, ³⁴מה יהיה אם יצווה למטה שלו שיבלע את כסאי ואותי ביחד.

וַיִּחַזַק לֵב פְּרֹעֹה

לכך ³⁵עשה אות במטה שנהפך לנחש כי הכל יראים מן הנחש שהוא אחד מבריותיו של הקב"ה, ומזה ילמדו קל וחומר, איך לא יראו ויפחדו מהקב"ה עצמו שהוא יוצר הכל, אבל שאר האותות, כלומר היד שנעשה מצורעת ונרפאה, והמים שנהפכו לדם ביבשה, לא עשה בפני פרעה, כי במילא פרעה לא מאמין, ולא היה הכוונה באות הנחש רק כדי להפחידם וליראם, ואחר כך הביא מכת דם ושחין על המצרים עצמם, וכעת נבחר האות של המטה לרמז ³⁶שכשהיה משה יוצא מאצל פרעה היה אומר אם יבא אצלי בן עמרם אני הורגו, אני צולבו, ואני שורפו, וכשהיה משה נכנס מיד נעשה פרעה מטה. וכפי שכבר אמר ה' לא נכנסו הדברים ללבו של פרעה ולא רצה לשלח את בני ישראל.

הִנֵּה יֹצֵא הַמַּיִמָּה

ה' אמר למשה לקחת את מטה אהרן שנהפך לנחש וללכת לקראת פרעה בבוקר כשיוצא לצרכיו בנילוס, כידוע פרעה היה מקשקש לכולם שהוא אלוה, והוא ברא את עצמו ואת הנילוס ואינו נצרך לנקביו, ובכן איך אפשר לשקר על כולם, ואיך יצא לצרכיו בבוקר לנילוס הרי לא יתכן שאף פעם לא יראה אותו איזה מצרי, ויתפוס אותו על חס, ואז כל המצרים הטיפשים יתחכמו, והכל ילך לאבדון, ובכן מצא פרעה רעיון ³⁷פשוט את ארמונו בנה ממש על שפת היאור, והבנין נמשך קצת בתוך היאור, וכך היה פרעה יוצא לצרכיו בקומת המחסנים בצד האחורי של הארמון, גם היה צריך ליזהר של יראהו אחד מחלונות הארמון מלמעלה, וכשהיה ממש בתוך המים עשה צרכיו כדי שהפסולת יישטף עם המים ולא ירגישו, ולעבדיו היה ברור שעד שלש שעות ביום אין כניסה לארמון כי האלוה פרעה ישן, וציווה הקב"ה למשה שילך על שפת היאור, וכנראה שמשה כבר תפס איזה דרך להגיע בדיוק למקום הנכון ובזמן הנכון, והנה כשפרעה היה יוצא לנקביו בבוקר, כמובן שאחרי התאפקות של יממה שלימה עם כל הרצון לא כל כך קל, בפרט שלא מסתבר שפרעה אכל רק לחם צר ומים לחץ, וכשיצא בבוקר היה כבר עליו איסור של בל תשקצו, והנה באותו יום כשפרעה יוצא מתחת הארמון לנקביו,

38 ילקוט קי"ב ומדרש הגדול

39 רבה ה' י"ד

40 שליה על סדר הגדה

41 מדרש תהילים ע"ח

42 רבה ט' י

43 העסק דבר

44 רבה ט' י"א

34 מדרש רבה ט' ד.

35 גבורות ה' סכ"ז וליב

36 רבה ט' ד

37 תפארת ציון ט' ד

אספרה שמך לאח-

פרשת וארא

שואב מהם לא היו יכולים לשתות ממנו, כי היו המים סרוחים, לכן היו המצרים חופרים סביבות היאור כדי להוציא דם ללא דגים ואז היו צריכים לשלם ליהודי שישאב להם מהמים האלו כדי שיוכלו לשתות על מה שעמלו בעצמם לחפור, ואמנם עד עתה היו משעבדים את בני ישראל שיעשו להם את כל עבודתם בשדה, אבל כעת היו מוכרחים בעצמם לחפור והיהודים היו צוחקים עליהם, אבל בזה לא נגמרו הצרות, כי הגזירה היתה שיהיה דם בעצים ובאבנים, לכן אם היו המצרים מביאים ליהודי שישאב להם או ישפוך להם בכלי אבן ועץ היה נעשה דם, והיו מוכרחים להביא כלי כסף וזהב, או לכל הפחות כלי מתכת שהיהודי ישפוך להם לתוכו, והיו צריכים לשלם מזומנים, ומזה התעשרו בני ישראל, כי ביציאתם ממצרים השאילו להם כלים, אבל לא נתנו להם מזומנים, רק כעת במכה הזאת ניצלו את ההזדמנות וקיבלו הרבה מזומנים, ועוד הרוויחו שראו אלו כלים יקרים יש להם, וידעו מה לבקש מהם בצאתם.

ויעשו כן חרטמי מצרים בלטיהם

החרטומים המוצלחים לא היה בכוחם להפוך את היאור לקדמותו, וגם קצת דם ששאבו לא היה בכוחם לרפאות את המכה, ובעל כרחם היו גם הם מוכרחים לקנות מים אצל היהודי וגם פרעה עצמו כן, אבל דבר אחד יכלו לעשות, שאחרי שחפרו סביבות היאור ושילמו⁴⁹ במיטב כסף ליהודי שישאב להם בכלי מתכת, הצליחו בכשפיהם להפוך גם המים האלו היקרים להם לדם ובכך רצו הטפשים להוכיח כביכול שהמכה היא על ידי כישוף חלילה, כי גם הם מסוגלים לעשות כך.

השגחה פרטית

המכות⁵⁰ שהביא הקב"ה על מצרים היה בהם מטרה להראות שה' יתברך משגיח ושולט בעולמו, ולא רק באופן כללי אלא גם לגבי כל מצרי ומצרי באופן פרטי כי מיד כששילם לישראל דמים בעד מימיו היה מים וכשלא שילם נשאר דם ואם חטף מים מידי ישראל נעשה דם, וכדומה הרי שמשפט ה' לא היה רק באופן כללי אלא גם בתוך ההנהגה המופלאה הניסית הכללית לא נשכח מאומה ונזכר הפרט בכל רגע ורגע בפני עצמו וכן היה בכל מכה ומכה.

גם כשהמצרי ויהודי היו בבית והגיגית מלאה מים, חשב המצרי שכאן כבר יש מים מוכנים ואפשר לשתות אך כשהלך למלאות הקיתון מתוכה היה מוציאה מליאה דם, והיהודי שותה מים, והיה המצרי אומר לו תן לי בידך מעט מים והיהודי נותן לו ונעשה דם, ואומר לו המצרי נשתה אני ואתה מן קערה אחת,⁴⁵ בקנישקון שזה שני קשים משני צידי הכלי, אבל גם תחבולה זאת לא עזר להם אלא ישראל שותה מים והמצרי דם, רק כשהיה קונה מישראל בדמים היה שותה מים ומכאן העשירו ישראל.

ויהפכו כל המים אשר ביאר לדם

כשהכה⁴⁶ אהרן את היאור לא לקו אלא המים העליונים עד מקום שעין ויד האדם יכול לשלוט שעל ידם נתקדש שמו הגדול, וגם המצריים קבלו עונשם על ידם, אבל מים התחתונים שלא היה שום תועלת בהלקותם לא נלקו, והנה השר המלאך הממונה על היאור, רצה לכסות קלונו, ונתהפך שיהיה הדם למטה והמים למעלה, מפני שהיה סבור שלא יהיה נלקה עוד הפעם, אך תכניתו להציל את בזיונו, עוד קלקל לעצמו והרע לנפשו שאז נלקו גם אותם המים, ועל ידי זה נהפכו כל המים לדם, אמרו על כך חכמינו זכרונם לברכה משל לעבד שהיה לוקה לפני רבו, והיה נלקה על מעיו ששם הסכנה גדולה שאין שם עצמות להפסיק שם על האברים הפנימיים, לכן כאשר ראה שנלקה הרבה ואם ילקה עוד אזי לא תהיה תרופה למכתו, היפך את עצמו כדי לקבל המכות במקום שיש עצמות אך בזה הרע לנפשו כי אם לא היה מתהפך היה רבו מניחו מלהכותו כדי שלא ימות תחת ידו, וכאשר היפך את עצמו אז לקה עוד על כל גופו, כן היאור אם לא היה נהפך לא היה נעשה כולו דם, וכשהיפך עצמו לקה כולו.

ויהפירו כל מצרים קביבת היאר מים לשתות

חשבו⁴⁷ המצריים ואמרו; בוודאי כל המים שהיו משה ואהרן רואים נעשה דם, אבל מלמטה לא נעשה דם, וטעותם נבעה ממה שהכירו כח המכשפים שאינו שולט אלא במה שעניניהם רואות, אבל לשווא קיוו למצוא מים כי הכל נהפך לדם, אבל דבר אחד כן הרוויחו מהחפירות,⁴⁸ כי המים שהיו למעלה ביאור היה בהם צרה נוספת חוץ מזה שנהפך לדם, זה גם הבאיש ונסרח מהדגים שמתו, ולכן גם אם היה יהודי

49 אור החיים ז' כב
50 שי לתורה. הגשפ עמוד כ"א

ניתן להשיג 0533141925
לכל המעוניין ניתן להשיג את החוברת על סיפור יציאת מצרים
wa052052@gmail.com

45 מדרש ליק טוב וכפי הערך
46 רבה פ' י"א, וכיבאור תפארת ציון
47 רבה פ' י"א
48 תמיס דיה ובעצים ודה ויתפרו